
Катерина ФЛНТА, бакалавр
Науковий керівник: **доктор філософії (Ph.D) Кузик І.Р.**

ОЦІНКА ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЕЛИКОГАЇВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Однією з актуальних проблем сучасної урбоекології та рекреаційної екології є забезпечення мешканців міст зонами відпочинку та збільшення просторового комфорту. Очевидно, що в умовах міста важко організувати додаткові місця для відпочинку, окрім парків, скверів і бульварів. У таких ситуаціях часто залучають приміські території. Байковецька територіальна громада безпосередньо межує із містом Тернопіль та виступає спальним передмістям. Природні рекреаційні зони цієї громади привертають увагу мешканців Тернополя, які часто вирушають сюди на короточасний відпочинок. Така популярність приміських територій особливо зросла через пандемію та військовий стан. Велика кількість внутрішньо переміщених осіб, які оселилися в Тернополі та Байківцях, активно проводять вільний час в лісі та на інших природних угіддях. Тому виникає необхідність дослідити стан природних рекреаційних ресурсів та екологічно допустиме їх навантаження в межах Байковецької територіальної громади.

Метою нашого дослідження є оцінка природно-рекреаційного потенціалу Байковецької територіальної громади, визначення рекреаційної ємності природних комплексів та обґрунтування їх раціонального використання.

Природно-рекреаційний потенціал приміських зон і територіальних громад досліджували Біла Т. [1], Божук Т. [2], Фесюк В.О, Мороз І.А. [12], Кузик І., Фентон Р., Флінта К. [6] та інші. Підходи до оцінки рекреаційного потенціалу озелених приміських територій висвітлено у публікаціях Кучерявого В.П. [7]. Природні рекреаційні ресурси Тернопільщини вивчали Царик Л., Чернюк Г. [13]. Водним ресурсам та перспективам їх

рекреаційного використання присвячені публікації Новицької С.Р. [9]. Рекреаційну роль лісів комплексної зеленої зони міста Тернопіль вивчав Кузик І.Р. [4], оцінку природно-рекреаційного потенціалу Тернопільської міської територіальної громади і її приміських територій проведено у дослідженнях Царика Л., Кузика І., Царика П. [14].

Під природно-рекреаційними ресурсами розуміють фактори та властивості елементів природного середовища, які мають якісні та кількісні параметри, сприятливі для проведення рекреаційної діяльності, і можуть бути використані або служити для організації відпочинку, туризму, лікування та оздоровлення людей [1]. Природно-рекреаційний потенціал визначається властивостями та факторами природного середовища, які можуть бути використані для проведення відпочинку, туризму, лікування та оздоровлення людей.

Природно-рекреаційні ресурси в основному охоплюють території, які визначаються своєю природною привабливістю. Вони виконують важливі функції відновлення фізичних і психічних сил, сприяють контакту з природою для мешканців міста за допомогою зміни оточуючого середовища. Особливо це стосується територій, розташованих неподалік від водних об'єктів, таких як річки, озера, водосховища, ставки тощо. Великою популярністю користуються також території, покриті лісовими масивами [6].

Рекреаційній оцінці підлягають території, які за властивостями природного середовища, призначенням і станом ландшафтів можна розглядати як потенційні ресурси для відпочинку та оздоровлення. Землі рекреаційно-оздоровчого призначення відіграють ключову роль у створенні можливостей для приміського відпочинку. Це пов'язано із тим, що на цих територіях існують природні та соціальні умови, сприятливі для задоволення рекреаційних потреб населення. До таких територій відносяться земельні ділянки дачних поселень та садовничих

товариств, оскільки їх первинне призначення відповідає функції відпочинку [1].

Великогаївська сільська територіальна громада розташована у Тернопільському районі Тернопільської області. Площа Великогаївської територіальної громади становить 14 250 га, населення – 11 180 осіб [3]. До складу громади входить 15 сільських населених сільських пунктів: Великі Гаї, Баворів, Застав'є, Грабовець, Білоскірка, Дичків, Красівка, Козівка, Кип'ячка, Скоморохи, Прошова, Смолянка, Теофілівка, Товстолуг, Застінка (рис. 1).

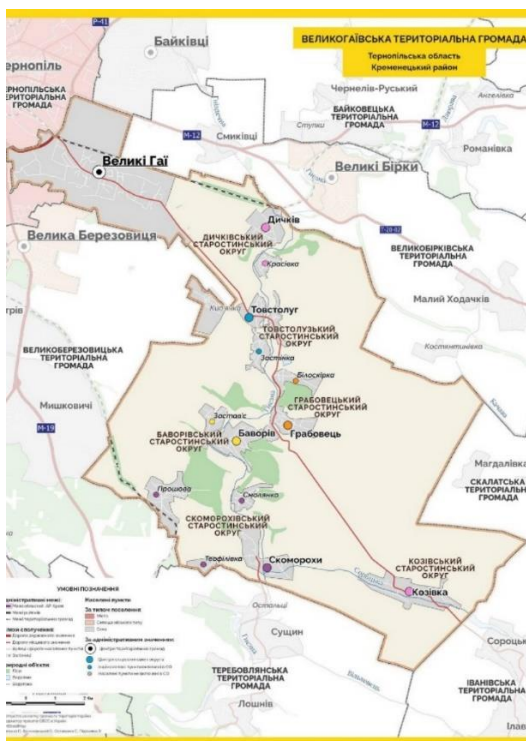

Рис. 1. Великогаївська територіальна громада [8]

На півночі Великогаївська громада межує із Великобірківською і Тернопільською територіальними громадами, на півдні – із Теребовлянською та Іванівською громадами, на сході – із Скалатською ТГ і на заході – із Великоберезовицькою ТГ [3].

Адміністративним центром Великогаївською громади є село Великі Гаї. В межах громади створено 6 старостинських округів: Дичківський, Товстогузький, Грабовецький, Баворівський, Скоморохівський, Козівський і село Великі Гаї [3].

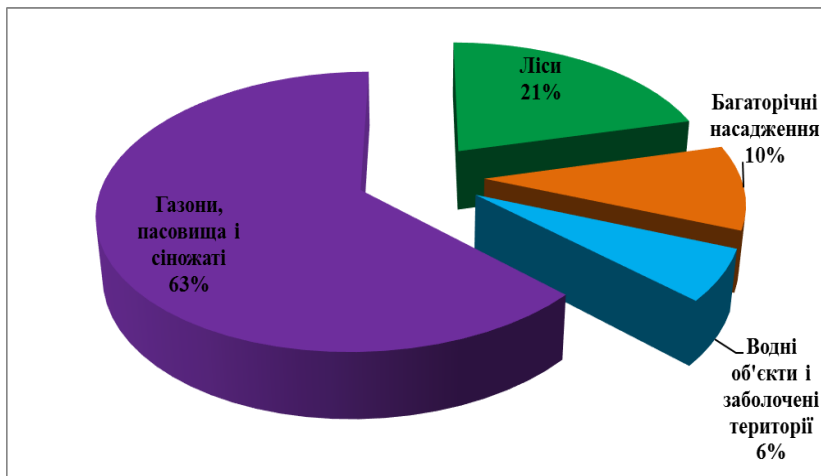
У структурі землекористування Великогаївської ТГ переважають землі сільськогосподарського призначення (87%). Розораність громади становить 70%, лісистість – 6%, частка забудованих земель – 5%, землі під водою та болотами займають 1%. Понад 15% в громаді займають пасовища, сіножаті і багаторічні насадження.

Водний фонд Великогаївської громади становить лише 110 га, з яких 20 га – це болота. Загальна площа лісів на території Великогаївської ТГ становить 857 га, з яких 835,5 га (97,5%) належить до державного лісового фонду і перебуває у підпорядкуванні Філії Тернопільське лісове господарство Державного підприємства «Ліси України». У структурі лісових насаджень Великогаївської громади переважають ліси другої групи (62%), чагарники в громаді займають близько 3%. Основними лісоутворюючими породами на території громади є дуб звичайний, ясен звичайний, граб звичайний, сосна звичайна, вільха чорна і супутні породи – клен гостролистий, дуб червоний, ялина європейська, акація біла. У віковій структурі лісових насаджень Великогаївської ТГ переважають середньовікові насадження 86%, молодняк займає – 10%.

Природно-рекреаційні ресурси Великогаївської громади включають такі основні компоненти: лісові масиви площею 857 га, газони, пасовища та сіножаті – 2113 га, водні об'єкти разом із заболоченими ділянками – 110 га, а також багаторічні насадження – 311 га (рис. 2). Загальна площа цих ресурсів становить 3390 га,

---

що відповідає 24% від загальної території Великогаївської територіальної громади.

Рис. 2. Структура природно-рекреаційних ресурсів Великогаївської ТГ

Ліси відіграють провідну роль у структурі природно-рекреаційних ресурсів адміністративних територій. Вони мають високу рекреаційну цінність завдяки належній інфраструктурі для організації масового відпочинку, зокрема наявності облаштованих територій, розвиненої мережі алей та використанню малих архітектурних форм. У структурі землекористування Великогаївської територіальної громади частка лісових угідь становить 6%, а загальна площа лісових масивів сягає 857 га.

Відповідно, рекреаційна ємність лісів Байковецької ТГ становить:

$$D = 8,5 \times 8 \times 0,5 \times 1000 / 100 \times 2 \times 0,3 = 34\,000 / 60 = 567 \text{ осіб}$$

За підсумками проведених розрахунків встановлено, що рекреаційна місткість лісів Великогаївської громади, загальною площею 8,57 км², становить 567 осіб. Це означає, що одночасно в лісах громади можуть відпочивати лише 4% її мешканців. Якщо ж врахувати також відвідувачів із міста Тернопіль, можна стверджувати, що ліси Великогаївської ТГ зазнають значного рекреаційного навантаження.

Велике значення в організації відпочинку мають водні об'єкти. На берегах водойм розташовані відпочинково-рекреаційні комплекси, які використовують для пляжного, сімейного відпочинку, купання влітку, водного спорту та рибальства. Водні ресурси є важливою складовою природно-рекреаційних ресурсів території. Це підтверджують соціологічні дослідження, згідно з якими до 65% населення віддають перевагу відпочинку біля води.

Рекреаційні ресурси поверхневих вод Великогаївської громади представлені переважно річками та ставками. Гідрографічна мережа території належить до басейну річки Серет. Загальна площа водних об'єктів громади становить 110 га. Тут протікає річка Гнізна та Сороцька. Окрім лісового та водного відпочинку, популярними у приміських зонах є дачні та садово-городні ділянки. Оскільки вони належать до природно-рекреаційних ресурсів і призначені для відпочинку та оздоровлення, багато мешканців Тернополя та Байковецької громади проводять там свій вільний час. За розрахунками, емність територій, придатних для організації сільськогосподарської діяльності, становить 582 особи.

Важливим чинником підвищення рекреаційної привабливості територій є наявність об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ), що сприяє розвитку еколого-пізнавального, спортивного (кінного, велосипедного, лижного) та спеціалізованого туризму. Заповідність Великогаївської громади досить низька – лише 0,4%, площа земель ПЗФ становить 59,3 га. Найбільшими заповідними об'єктами громади є ландшафтні

заказники місцевого значення «Наші гаї» (39,9 га) і «Головачеве» (14,5 га) (табл. 1) [10].

Таблиця 1

Об'єкти і території ПЗФ Великогаївської громади

Назва об'єкту ПЗФ	Категорія	Площа, га
«Наші гаї»	Ландшафтний заказник	39,9
«Головачеве»	Ландшафтний заказник	14,5
«На куті»	Гідрологічний заказник	4,0
«Відслонення нижнього девону»	Геологічна пам'ятка природи	0,7
«Дичківське джерело»	Гідрологічна пам'ятка природи	0,01
«Ділова криниця»		0,02
«Дуб «Козацький»	Ботанічна пам'ятка природи	0,02
«Товстолузька липа»		0,02
«Прошівські липи»		0,03

Отже, у результаті проведеного дослідження визначено, що головними природно-рекреаційними ресурсами Великогаївської територіальної громади є ліси, водні об'єкти, газони, пасовища та сіножаті. За розрахунками, екологічно допустима рекреаційна місткість лісів громади становить 567 осіб; ємність територій, придатних для сільськогосподарської діяльності, дорівнює 582 осіб. Загалом природно-рекреаційний потенціал Великогаївської громади становить 1149 осіб, що дозволяє одночасно забезпечити відпочинком лише 8% населення громади.

Література:

1. Біла Т. Аналіз природно-рекреаційного потенціалу приміської зони Львова. *Вісник Львівського ун-т. Серія географічна*. 2013. Випуск 46. С. 28-36.

---

2. Божук Т. Підходи до оцінки урбанізованих територій (на прикладі природних рекреаційних ресурсів міста Тернопіль). *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка Серія: географія*. 2021, №1(50), С. 141-147.

3. Децентралізація. Офіційний сайт. URL: <http://decentralization.gov.ua>

4. Кузик І. Рекреаційна роль лісів комплексної зеленої зони міста Тернопіль під час карантину населення. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2020. №1. С. 163-171.

5. Кузик З., Кузик І. Оцінка природно-рекреаційного потенціалу Копичинецької міської територіальної громади. *Вісник Тернопільського відділу УГТ*. 2022. №6 (вип. 6). С. 47-51.

6. Кузик І.Р., Фентон Р.В., Флінта К.Р. Оцінка природно-рекреаційного потенціалу Великоберезовицької територіальної громади. *Географія та туризм: Матеріали VI Всеукраїнської наук.-практ. Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди*. За заг. ред. Муромцевої Ю.І. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2023. С. 592-600.

7. Кучерявий В. Озеленення населених місць. Львів: Світ, 2005. 456 с.

8. Міністерство розвитку громад та територій. Адміністративно-територіальний устрій України. URL: <https://atu.decentralization.gov.ua/#karta> (дата звернення 02.04.2025).

9. Новицька С. Водні рекреаційні ресурси: еколого-географічний аналіз і оцінювання. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2007. №1. С. 158-167.

10. Офіційний сайт Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА. Мережа природно-заповідного фонду. URL: <https://ecology.te.gov.ua/prirodno-zapovidnij-fond/merezha-pzf/#1-merezha-pzf> (дата звернення 03.04.2025).

---

11. Природні умови та ресурси Тернопільщини. За заг. ред. М.Я. Сивого, Л.П. Царика. Тернопіль: ТзОВ: «Терно-граф», 2011. 512 с.

12. Фесюк В.О., Мороз І.А. Рекреаційне використання об'єктів комплексної зеленої зони м. Луцька. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі. Збірник наук. праць. Луцьк-Світязь: РВВ ЛуцНТУ. 2015. С. 142-145.

13. Царик Л., Чернюк Г. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки та аналізу (на прикладі Тернопільської області). Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. 188 с.

14. Царик Л.П., Царик П.Л., Кузик І.Р. Оцінка природно-рекреаційного потенціалу приміської зони міста Тернопіль. Географія та туризм: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. За заг. ред. Лоцмана П. І. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2021. С. 54-61.

Володимир СТАХІВ, бакалавр
Науковий керівник: **к.геог.н., доц. Надія СТЕЦЬКО**

ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЛЕ- ТА ВОДОКОРИСТУВАННЯ У БАСЕЙНІ РІЧКИ ТАЙНА

Одна з ключових геоекологічних проблем басейну річки Тайна полягає в дисбалансі землекористування. Зміни, що відбуваються в межах басейну, тісно пов'язані з особливостями використання земель. Надмірна розораність території та недостатній рівень лісистості мають значний вплив на річковий стік. Розширення площ орних земель у басейні відображається на гідрологічних характеристиках, таких як модуль, об'єм, шар і коефіцієнт стоку. Обробіток схилів у межах басейну може змінити падіння та похил річки. Ігнорування вимог водоохоронного